

2013

Lisa Hartelius

[FRÅN NATURRUM TILL BIOSFÄR CENTER]

Under vintern 2012-2013 undersöktes vilka framgångskoncept som finns angående Naturrum Värmland i Karlstad. Anledningen till detta var att Östra Vätterbranterna planerar att bygga ett Biosfär Center. I denna rapport fokuseras på vad för framgångskoncept som Östra Vätterbranterna kan lära av, och vad som är bra att reflektera kring i planeringsfasen.

Innehåll

Undersökning Naturrum Värmland.....	2
Besöksantal och reseanledning.....	2
Utställningar.....	3
Den pedagogiska verksamheten.....	4
Samarbete med aktörer.....	4
Utformning.....	6
Diskussion och förslag.....	7
Anledningar till det höga besöksantalet, samt särskilda reseanledningar till Värmland Naturrum ...	7
Personalens arbete med aktiviteter i och kring naturrumet, samt aktivitetens kopplingar till Värmländsk natur.....	8
Samarbete med andra aktörer.....	8
Avslutning.....	9

Från Naturrum till Biosfärcenter

Syftet är att undersöka vad ett lyckat koncept kan bestå av i ett naturum för att sedan applicera komponenterna till det tänkta Biosfärcentret i Östra Vätterbranterna. Detta genomförs genom att undersöka Värmlands naturum för att se deras arbete kring att vara ett attraktivt besöksmål. Fokus i undersökningen ligger på Naturrum Värmlands olika gestaltningar av närområdets natur, samarbeten med aktörer och tillgängligheten för besökare.

- Vad finns för anledningar till det höga besöksantalet, samt finns särskilda reseanledningar till Värmland Naturrum?
- Hur arbetar personal med aktiviteter i och kring naturrumet, samt vad är des kopplingar till Värmlands natur?
- Vilket samarbete finns med andra aktörer och hur är det utformat?

Undersökning Naturrum Värmland

Besöksantal och reseanledning

Naturrum Värmland är en del av Mariebergsskogen AB, som i sin tur ingår i koncernen Karlstads stadshus AB som är helägt av Karlstads kommun.¹

Årligen besöker över en halv miljon människor stadsparken Mariebergsskogen i Karlstad. Bland dem är det ca 120.000 besökare till Naturrum Värmland som är placerad i stadsparken. En stor fördel, och anledning till att Mariebergsskogen och Naturrummets höga besöksantal är att Naturrumet ligger i Mariebergsskogen och att parken i sin tur ligger i Karlstad. Louise Grundeus som är enhetschef på Naturrum Värmland menar att utan den stadsnära placeringen hade inte lika många besökare varit möjligt. Stadsparken och Naturrum förstärker varandra. Många av besökarna gör mer än enbart besöker naturrumet, exempelvis på vintern åker de skridskor. Medan de som har planer på att besöka Mariebergsskogen passar på att besöka Naturrum. Det är många pusselbitar som gör helheten, och helheten blir således reseanledningen. Men det höga besöksantalet bör inte tas på för stort allvar. Ett problem som finns är att många besöker kaféet som ligger i naturrumet, men inte går till avdelningen där Värmlands natur gestaltas. Trots faktum att besökare endast vistas i kaféet så räknas de in i statistik över besöksantalet för naturrumet.

En annan fördel är att E18 ligger nära eftersom mycket trafik passera på vägen. Bra kommunikationer resultera i att det är lätt att åka till Karlstad och Mariebergsskogen, men exakt hur stor fördel är svårt att veta. Placeringen nära

¹ <http://www.mariebergsskogen.se/mariebergsskogen-ab/>

en högtrafikerad väg möjliggör för Naturrum att nå den bredda allmänheten. Turister som inte har ett genuint intresse för natur åker inte en omväg om det inte är attraktivt och lättillgängligt. Medan turister som har stort intresse av natur åker till naturrum även om de är svårtillgängliga. Sen finns det gott om parkeringsplatser vid Mariebergsskogen vilket också gör det möjligt för turister med bil att stanna till.

Utställningar

Utställningar i Naturrum har olika former och ställs ut olika länge, vissa är permanent medan andra är temporära. De temporära fotoutställningarna är skapade av alla möjliga konstnärer, från lokala amatörer till internationella proffs. Vad för motiv och teman det är på fotoutställningarna varierar, men Grundeus vill att de ska anknyta till natur och kultur i Värmland. Det händer att fotografierna inte anknyter till Värmland men då finns stark koppling till naturen istället. Genom att variera tema och fotografers kunskapsnivåer skapas dynamik mellan utställningarna. Andra former av utställningar förekommer också, och likt fotoutställningarna är de temporära. I dagsläget finns på naturrum en gestaltning av fågelliv i träden. Utställningen är skapad av en lokalperson och utformningen är av täljt trä. Grundeus anser att det är viktigt att tänka praktiskt i val av utställningar. Besökare och framförallt barn hittar på saker som man inte räknar med. Eller om det finns utställningar som kräver mycket underhåll uppstår det lätt förfall. Hur personalen finner sin utställare varierar, ibland jagar de konstnärer men det händer även att konstnärer kontaktar naturrum. Perioden för hur länge de temporära utställningarna ställs ut skiftar, allt ifrån tre veckor, till sex månader.

De temporära utställningarna kan ses som en metod för att levande göra naturrumet samt Värmlans natur och kultur. Detta eftersom landskapets olika fenomen plockas fram och förmedlas vidare till besökare. Naturrumet blir levande eftersom nya gestaltningar blir tillgängliga och kan skapa attraktion bland besökare. Det ger således besökaren anledningar till att återbesök.

Basutställningarna i Naturrumet består av djur och växter med ursprung i Värmland och som besökare anses intresserade av att se och lära sig om. B.la finns där vargen Ylva, eftersom varg är ett omdiskuterat ämne både i Karlstad och Sverige. Personalen försöker sammankoppla så mycket som möjligt med det som finns inne och sedan skapa aktiviteter ute. Ett exempel är just Vargen Ylva som finns att se och lära om i naturrumet, utomhus kan besökare leta efter vargspår. De anställda på naturrum har som mål att få sina besökare ut i skogen och naturen. Det finns en vandrings slinga på tre kilometer med olika djur att se på vägen. Aktiviteter som, skattjakt och blomstervandring arrangeras även de utomhus. Skattjakten innebär att besökare köper en biljett sen får det lösa pedagogiska uppgifter allteftersom. Naturrum tar emot programsatta

skolklasser, trots detta styrs aktiviteterna inte av läroplanen. En pedagog och biolog sätter samman olika aktiviteter efter vad de anser är spännande och lärorikt för ungdomar. Däremot brukar de snegla på läroplanen i mellanåt, eftersom Grundeus menar att det är bra att vara medveten om vad som står i den samt få inspiration.

Den pedagogiska verksamheten.

Sammanlagt är två personer anställda på heltid med uppgift att arbeta med verksamheten. Det viktigaste enligt Grundeus är att ha bra pedagoger och inte biologer. Eftersom en pedagog kan förklara och ta fram aktiviteter som passar olika målgrupper. Medan en biolog är jätteduktig på natur men inte alltid lika bra på att anpassa sig till målgruppen. Med bra pedagoger som har inriktning mot natur kan kvalitet levereras till besökaren. De tar fram aktiviteter och arbetar med utställningarna efter verksamhetens riktlinjer. De är lyhörda för vad besökare efterfrågar och har alltid i åtanke för vem naturrummet är till. I början hade de fågelskådning med start klockan 08.00, då de ansåg att det var en bra tid. Det var enbart ett fåtal personer som kom eftersom barnfamiljer inte vill gå upp så tidigt på morgonen. I dagsläget börjar fågelskådningen klockan 11.00, vid den tidpunkten finns bara ”skräp fåglar” som matar sina ungar. Trots detta är aktiviteten jättepopulär bland barnfamiljer eftersom det är unikt för dem att komma fåglarna nära. Genuint fågelintresserade anordnar själva sina fågelskådningar och behöver inte hjälp från ett naturrum.

Personal har inte genomfört några undersökningar om hur besökarna upptaftar naturrummet eller om de är missnöjda med något. Men Grundeus menar att antalet besökare till aktiviteterna är ett kvitto som berättar om de är nöjda eller ej. Är det stor uppslutning på aktiviteten kan antas att den är bra. Kommer det lågt antal besökare bör den ses över. När samarbetspartner och personal sätter samman aktiviteter lägger de betydelse på aktivitetens benämning. Låter inte aktiviteten kul eller spännande så kommer inte besökare. Här är det återigen viktigt att vara medveten om vilken målgrupp som man vänder sig till, eftersom besökare lockas utifrån olika behov.

Samarbete med aktörer.

Det finns många fördelar med att samarbeta med andra aktörer. En fördel är sammarkandsföring av aktiviteter, detta med anledning av att marknadsföringen blir billigare per aktör. En annan fördel är att aktörer som arrangerar aktiviteter till Naturrum kan nå allmänheten och inte enbart sin vanliga målgrupp. I sin tur resulterar det att fler människor kommer nära djur och natur.

Genom att utomstående aktörer arrangerar evenemang åt naturrum möjliggörs ett större utbud av aktiviteter än om personal i naturrum själva anordnar det. Det bidrar även till en brädd bland arrangemangen.

Naturrum Värmland ingår i olika nätverk och samarbeten med aktörer samt institutioner. Ett av nätverken som naturrum Värmland ingår i är ett nätverk för samtliga naturrum i Sverige. Aktörer träffas emellanåt och bollar idéer, tankar och problem med varandras verksamhet. Medlemmarna kan även få tips på utställningar och aktiviteter.

Det förekommer samarbeten mellan Naturrum Värmland och med Karlstads Universitet. Som innebär att studenter får jobb möjligheter, praktikplats eller genomför undersökningar. En annan samarbetspartner är Biodlarföreningen. De bedriver biodling som naturrum visar upp för besökare, underhåll och skötsel ligger på biodlarföreningen ansvarsområde. En annan partner är hushållningssällskapet, deras intresse ligger i att nå allmänheten.

Hushållningssällskapet arrangerar olika arrangemang till naturrum som sedan besökarna får ta del av. Ett arrangemang är att de hjälper besökaren att identifiera sina äppelsorter. En annan samarbetspartner är Mykologiska föreningen som anordnar bl.a. svampens dag i Värmlands naturrum. De erbjuder då besökare hjälp med att identifiera svampar, håller i utställning och bjuder svampglädje i kaféet.² Även Naturvårdsföreningen arrangerar aktiviteter till naturrum med jämna mellanrum.

En samarbetspartner som inte enbart anordnar aktiviteter är länsstyrelsen, de bidrar med föremål till naturrummet ett exempel är en rovdjurslåda. Rovdjurslådan finns inne på naturrum och är till för att besökare ska kunna se och känna på olika rovdjursföremål. Länsstyrelsen ordnar även aktiviteter, som på Världsvattendagen arrangerade de diverse vattenaktiviteter. Kommunens park i Karlstad anordnar utställningar och aktiviteter som lyfter fram närområdets natur.

Förutom att samarbeta med organisationer så hyr naturrum ut några av lokalerna i byggnaden. Ett exempel är kaféet som drivs av privatperson med egen personal och medel. De hyr även ut konferenslokal, Naturrum Värmland bidrar med lokal men arrangemang kring konferensen anordnar företag eller gruppen själva. Att låta företag och grupper hyra konferensrum menar Grundeus är ekonomiskt lönsamt eftersom företag betalar bra och minimal insats krävs från personalens sida.

² [http://www.svampar.se/attachments/article/47/Program%202010%20\(6\).pdf](http://www.svampar.se/attachments/article/47/Program%202010%20(6).pdf)

Utformning

Det är svårt och nästan inpå omöjligt att avgöra hur stor byggnaden för ett naturrum ska vara. Anntingen kommer det fler än vad som är tänkt, eller färre. Därför är det bra att ha i åtanke vid utformningen av naturrummet att det går att anpassa verksamheten efter besöksantal. Eller om det finns visioner om att utöka i ett senare skede är även det bra att ha med i första planeringsfasen.

När Naturrum Värmland först stod klart var det för litet, man hade inte tänkt igenom förvaring och hur personalen skulle genoföra sina kringsysslor.

Personalrummet var trång och det fanns heller inga kontor. För att skapa en bättre arbetsplats byggdes Naturrum Värmland därför ut. När de byggde ut skapades även kafélokaler som i dagsläget är anpassningsbara för konferenser.

Väggarna som ramar in naturumet är klädda från tak till golv med stora glasfönster, detta skapar en känsla av att man är i naturen. Inne finns olika avdelningar: Skogen, där besökaren får illusion av att de är en mus. Detta skaps genom att föremål i utställningen, som fåglar och svampar är jättestora. Utanför fönstret är den riktiga skogen. I nästa avdelning är temat på utställningarna våtmark och utanför är våtmarken ett faktum. Nästa steg leder till utställningen om sjö och älv och utanför fönster syns Mariebersviken. De två sitsnämnda utställningarna är gestaltningarn i sin verkliga storlek. Gemensamt för alla avdelningarna är att besökare aktiverar sina sinnen. De får lukta, känna, se och höra. De montrarna som är populärast är de där barn aktiveras genom lek. En favorit är där besökaren matar en gädda och får reda på om den gillar maten genom att den sägen ”mm, vad gott” eller ”Usch det vill jag inte äta”. Vid samtliga montrarna finns information på svenska. Är besökare inte svenskspråkig finns häften med information på tyska och engelska.

I mitten av naturrummet finns ett jättelikt ägg, runt det går en ramp som leder till övre plan. Längst med rampen är skyltar som kort informerar om landskapets framväxt och historia. I ägget är en biosalong där kortfilmer visas dagligen. När konstnärer har utställning finns även möjlighet för dem att hålla fördrag om sin konst. Biosalongen brukas också vid seminarier och föreläsningar. På övreplan finns utställning om björn och varg samt ett mindre bibliotek.

På entreplan finns en souvenirbutik, i den finns försäljning av föremål med anknytning till natur som nordiska gosedjur och fågelholkar. Leksaker och spel som säljs ska vara roliga och pedagogiska. Men de säljer även lokal råvaror som saft, kakor och tvål. Det är viktigt för personal när de väljer vad som ska säljas att utgå från målgruppen.

Diskussion och förslag

I avsnittet besvaras kortfattat frågeställningarna tillsammans med hur ÖVB kan lära av informationen.

Anledningar till det höga besöksantalet, samt särskilda reseanledningar till Värmland Naturrum

Det går inte att utskilja en enskild komponent som lockar nationella och internationella besökare till Naturrum Värmland. Utan det är snarare helheten av Naturrummet, Mariebergsskogen med dess aktiviteter. Detta tillsammans med faktumet att Karlstad är ett väletablerat besöksmål som i sig lockar turister. Naturrum Värmland är alltså troligen inte en enskild reseanledning. En komponent till ett lyckat koncept för Naturrum Värmland är att ligga stadsnära. Detta på grund av att de vill nå allmänheten, då är det viktigt vara lättillgängligt. Faktumet att ligga i Mariebergsskogen är även det en framgångsfaktor eftersom det finns mer att se och göra för besökaren. Med ett brett utbud av sevärdheter och aktiviteter skapas en starkare destination och reseanledning. Placerars besöksmål som naturrum på en icke stadsnära plats blir det viktigt att skapa något extraordinärt. Annars är det svårt att locka besökare som inte är extremt intresserade av natur. Naturrum Värmlands omgivning är inte unik eller storslagen men besökaren kommer naturen nära och det uppskattas.

Kaféet som finns i Naturrum Värmland framgår vara ytterligare en anledning till stort besöksantal. En anledning kan bero på närheten till naturen, eftersom det skapar en trevlig miljö att vara i. Besökare kan ha frilufsdag samtidigt som mat med hög kvalitet finns tillgängligt.

Vi kan konstatera att om syftet med Östra Vätterbranterna Centret är att nå allmänheten så är det till fördel om det är stadsnära. Gränna och Visingsö är i dagsläget en stark destination, därför är det bra att nyttja deras dragningskraft genom att placera centret i anslutning till orterna. Centret bör presentera och gestalta områdets turismaktörer som går i enlighet med de värden som ÖVB representerar. Detta för att ytterligare stärka destinationen och att få turister att göra mer än enbart besöka centret.

För ÖVB är det troligen en fördel att E4 ligger i närheten eftersom lyckas man skapa ett bra koncept kring matservering/ saluhall så finns många trafikanter att locka. Däremot är det en nackdel att tåg inte finns till området. Eftersom ÖVB vill vara modellområde för hållbar utveckling och transport är en stor miljöbov.

Personalens arbete med aktiviteter i och kring naturrummet, samt aktivitetens kopplingar till Värmländsk natur

I utställningar på Naturrum Värmland förenars gestallningar med det som finns i parken genom aktiviteter. Det som har valts ut att visa i basutställning är det som tillhör Värmlands: Skog, våtmark, och sjöar/älvar. Kring samtliga aktiviteter och utställningar arbetar personal pedagogiskt mot besökaren eftersom ett mål är att besökare ska underållas och ta med sig kunskaper hem. I den pedagogiska verksamheten arbetar utbildade pedagoger. Deras uppgift är att tillgängliggöra kunskap om natur genom olika aktiviteter utifrån målgrupp.

ÖVB kan plocka in områdets signifikanta natur- och kulturvärden i Centret. För att centrat ska vara attraktivt samt möjliggöra en upplevelse för turister krävs att turisten aktiveras. Centret behöver vara mer än ett lokal där människor får läsa om landskapsförändringar, biotoper, djur- och växtart. Istället bör centret erbjuda lärorika aktiviteter där besökaren stimuleras samtidigt. Låta besökare krypa, känna, se, höra och lukta. Ser vi åter på Naturrum Värmland så konstateras att montrar där besökaren exempelvis matar gäddan är bland de populäraste. Att mata en ”gädda” är mer underhållande än att läsa om vad gäddor äter. Exempelvis kan ÖVB Center erbjuda krypa i grottor för att sedan få se vad för arter som gömmer sig i den. Få besökaren att också bege sig ut i naturen genom att skapa äventyrliga aktiviteter.

Något som jag anser ÖVB bör tänka på kring utställningar och aktiviteter är att det finns information på mer än Svenska och Engelska. Samma information som erbjuds de svenska turisterna ska finnas för utländska. I dagsläget finns teknik som möjliggör att presentera information på fler språk samt mer attraktivt än ett pappershäfte.

Samarbete med andra aktörer

Naturrum Värmlands olika samarbeten går att fördeladela i nivåer. Lokal nivå, här finns exempelvis samarbete med kommunen, Universitetet och privata aktörer. Regionala som exempelvis Länsstyrelsen. Nationella samarbeten, som med konstnärer och hushållssällskapet. Sista nivån är de internationella samarbeten som sker främst med konstnärer. Hur dessa samarbeten är utformade varierar, men kortfattat kan sägas att det sker via överenskommelser om vilka ansvarsområden som fördelas emellan. Att ingår i samarbeten och nätverk kan stärka ÖVB och något som borde ses över för att se vad för framgångsrika koncept som kan byggas aktörer emellan.

För att skapa en brädd inom aktiviteter, samt möjliggöra en attraktiv destination så bör man samordna aktörer i ÖVB. De som integreras bör vara turismentreprenörer och företag som vill vara en del av Biosfärområdet och det kommande centrat. Det framgår som ett lyckat koncept hos Naturrum Värmland

att de samarbetar med utomstående. Fördel för aktörerna som är delaktiga i biosfärområdet och centret är att de blir mer synliga för turister samt kan nå nya målgrupper.

Ett förslag är att sätta samman en referensgrupp med aktörer och människor som kan bidra med sina kunskaper från olika områden. Men också för att olika intressen ska komma fram angående vad som önskas i det kommande Centeret. Eventuellt kommer dessa aktörer även vara delaktiga i framtiden, då är det viktigt att vara lyhörda för deras åsikter och intressen.

En möjlighet är att Centret erbjuder utställning med föremål och berättelser insamlat från personer som bor eller har bott i området genom tiderna. Detta möjliggör en dynamik i utställningen samt att personer blir engagerade i centret. Det kan stärka deras identitet, skapa en stolthet och nostalgi. Det kan även få människor att skapa en positiv inställning till turismen och inte känna sig överkörda

Avslutning

Genom att studerat Naturrum Värmland vill jag avsluta med att framhäva vissa komponenter som jag anser är viktiga i ett lyckat koncept. Samt väcka frågor som kan vara bra att reflektera kring i framtiden.

Samarbeten och nätverk kan stärka ÖVB som destination och det ger samarbetspartners möjlighet att synas mer och nå fler besökare och människor. Detta bidrar i sin tur till ekonomiska och sociala värden ökar.

Placering och aktiviteter bör styras utifrån målgruppen som Centret vänder sig till. Önskas det nå allmänheten och unga besökare bör attraktiva aktiviteter finnas. En aktivitet är nödvändigtvis intet oattraktiv för unga när den innehåller natur och kultur. Utan det handlar om hur resurserna används och presenteras. Jag vill punktera att det är viktig att anpassa centret efter besökare och målgruppens intresse och inte avsändarens intressen. Det är därför viktigt att bestämna vilken den primära målgruppen är.

Både använda basutställningar/ aktiviteter men också se till så det finns temporära. Främst för att besökare ska vilja göra återbesök och inte känna efter ett besök att Centret redan är upplevt, utan det ska finnas nyfikenhet att återvända.